

het grote twijfelonderzoek

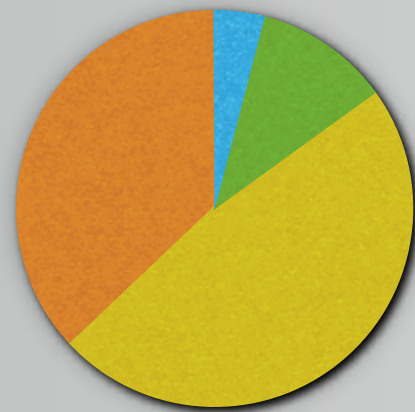
Wordt er veel getwijfeld in de achterban van cv•koers? We vroegen het aan onze achtduizend nieuwsbriefabonnees. De respons was enorm. Wat blijkt: over veel 'traditionele' geloofswaarheden zijn we opvallend zeker. Maar ondertussen ervaren velen wel **een kloof tussen dat wat ze geloven en dat wat ze ervaren.**

tekst Bas Popkema • beeld Klaas-Jan Bernouw

> **43%** twijfelt of Genesis 1-11 een historisch verslag geeft > **58%** weet zeker dat de slang letterlijk met Eva sprak > **63%** twijfelt soms, regelmatig of vaak aan de klassieke kernpunten van het geloof > **37%** twijfelt nooit aan de kernpunten > **90%** gelooft dat Jezus met zijn dood de straf op onze zonde droeg > **21%** betwijfelt of mensen die Jezus resoluut afwijzen, de hel wacht > **77%** weet zeker dat God onze gebeden (ver)hoort > **31%** vraagt zich soms of regelmatig af of God wel echt bestaat > **44%** is het (deels) eens met: ik ervaar een grote kloof tussen wat ik geloof en wat ik ervaar > **33%** ziet twijfel als gezond en vormend voor zijn geloof

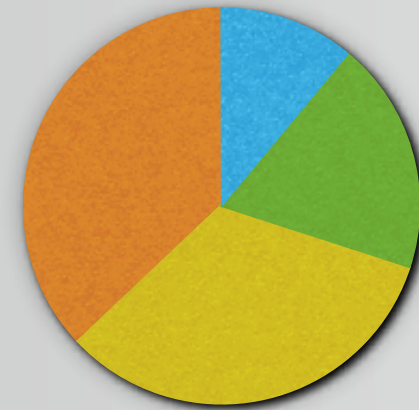
over Geloof & twijfel

Hoe vaak speelt twijfel over de klassieke kernpunten van het geloof een rol in je leven?

- Vaak (4%)
- Regelmatig (11%)
- Soms (48%)
- Nooit (37%)

Ervaar je deze twijfel als een probleem in je geloofsleven?

- Ja, ik zou graag zekerder zijn van mijn geloof. (11%)
- Soms, maar het is geen groot probleem. (19%)
- Nee, twijfel is juist gezond en vormend voor mijn geloof. (33%)
- Twijfel over de klassieke kernpunten van het geloof speelt voor mij geen rol. (37%)

Het Grote Twijfelonderzoek op cvkoers.nl

Op onze website vind je nog veel meer onderzoeksresultaten:
www.cvkoers.nl/twijfel

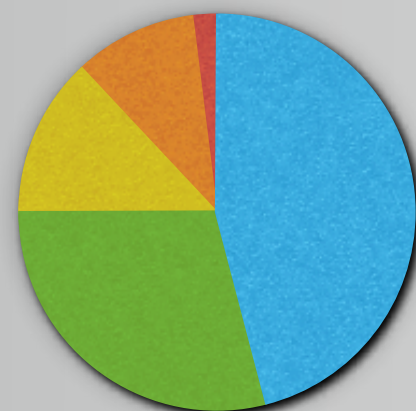
De respondenten

Wie reageerden er op de enquête?

861 personen		Kerk	Leeftijd
Man	57%	Baptist/Evang./Pinkster	< 18 en > 70 jaar
Vrouw	43%	CGK/NGK/GKV	18-28 jaar
		PKN	28-40 jaar
		RKK	40-55 jaar
		Anders/geen kerk	55-70 jaar
			17%
			34%
			34%
			1%
			14%
			4%
			11%
			26%
			36%
			23%

over Genesis 1-11

'De verhalen in Genesis 1-11 zijn historische beschrijvingen van ware gebeurtenissen.'

- Zeker, de Bijbel vertelt ons hoe het echt is gebeurd. (46%)
- Ik weet dat eigenlijk niet zo goed, ik twijfel er weleens aan of we het zo feitelijk-historisch kunnen lezen. (30%)
- Ik betwijfel dat ten zeerste, volgens mij moeten we deze verhalen anders lezen. (13%)
- Nee, dit is geen feitelijke geschiedschrijving. (10%)
- Ik weet het niet. (2%)

'De slang sprak letterlijk met Eva.'

- Jazeker. (58%)
- Ik twijfel daar weleens aan. (11%)
- Ik kan me dat eigenlijk niet voorstellen. (8%)
- Zeker niet. Dit verhaal moet je niet lezen als historisch zo gebeurd, het gaat om de betekenis. (14%)
- Ik weet het niet. (9%)

Is twijfel een pijnpunt in orthodox Nederland? De vraag hield ons op de redactie al een tijd bezig. De Boele Ytsma's van Nederland - Ytsma schreef openlijk over zijn twijfel in *Van de kaart* - steken hun vragen bij het christelijk geloof niet langer onder stoelen of banken. Maar staan ze model voor een bredere groep van christenen bij wie de twijfel is toegeslagen? We kennen zelf mensen om ons heen voor wie de aloude waarheden steeds vaker wankelen - en bij sommigen vallen ze definitief om. Is dat een trend, of gaat het hier om uitzonderingen?

cv•koers besloot het uit te zoeken en stelde een lijst op met meer dan dertig vragen. We stuurden de online enquête op een dinsdagavond in april de deur uit, naar onze achtduizend nieuwsbriefabonnees - waarvan de helft een papieren abonnement op het blad heeft. De volgende ochtend vroeg hadden al 200 mensen de lijst ingevuld, en die dag groeide dat aantal met honderden. Binnen een week konden we bijna negenhonderd afgeronde vragenlijsten tellen - een respons van meer dan 10%. Mensen reageerden betrokken en gaven

soms uitgebreide respons, via de enquête of achteraf via e-mail. Eerlijk en ook kritisch: sommigen reageerden dat ze de enquête op een aantal punten te dichtgetimmerd vonden - en vulden aan wat ze dan wel hadden willen antwoorden.

Mogen we hieruit concluderen dat geloofstwijfel een onderwerp is dat sterk leeft in onze achterban? Het lijkt er wel op. 63% twijfelt soms tot vaak aan traditionele geloofswaarheden (grafiek 1). En uit de vele reacties op open vragen als 'Wat heeft je aan het twijfelen gebracht' blijkt dat twijfel weinig mensen overslaat.

Klassiekers

Als we in de resultaten van de enquête duiken, vallen er grofweg twee lijnen te ontdekken:

• **Als het gaat om de klassieke 'geloofswaarheden'**, staat de achterban van cv•koers (met in het centrum vooral vrijgemaakten, christelijk-gereformeerden, bonders en 'gewone' PKN'ers) pal voor zijn geloof. Twijfel is er wel, bijvoorbeeld over hoe je Genesis 1-11 nu precies leest (43% twijfelt of het een historisch verslag is, grafiek 3), over de sprekende slang (19% twijfelt of hij letterlijk sprak, 14% weet zeker van niet, grafiek 4), maar nieuw is dat niet. En over de vijf broden en twee vissen die Jezus vermenigvuldigde bestaat amper twijfel: 87% is zeker van dit wonder.

Als we kijken naar centrale punten in de christelijke leer - Is Jezus God, is Jezus lichamelijk uit de dood opgestaan, droeg Hij aan het kruis de straf voor onze zonden? - is de zekerheid bijna unaniem (grafiek 5, 6 & 7). Rond de 90% is zeker van deze punten. Ook over de 'heilsoverwachting' is men zeker: 90% verwacht een eeuwig leven (grafiek 8), 86% gelooft en verwacht dat Jezus terugkomt en dat er een nieuwe hemel en aarde komen.

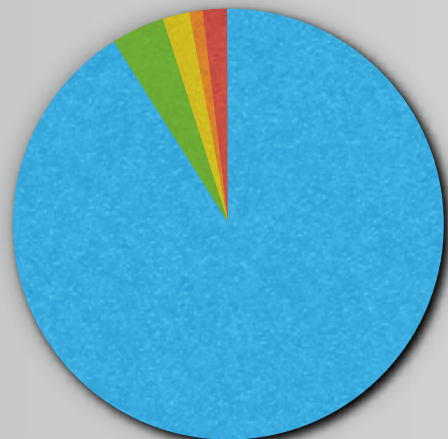
• **Als het gaat om de persoonlijke beleving van het geloof** - de eenheid tussen dat wat je belijdt en dat wat je ervaart - blijkt de zekerheid een stuk minder groot. 44% is het (deels) eens met de stelling 'Ik ervaar een grote kloof tussen dat wat ik geloof en dat wat ik ervaar' (grafiek 12). 45% vraagt zich soms of regelmatig af of zijn beleving van God en geloof niet gewoon een gevoel is dat niks met God te maken heeft (grafiek 14). 31% vraagt zich soms of regelmatig af of God überhaupt wel bestaat (grafiek 15). En hoe kan het dat een 'goede' God niets lijkt te doen aan de ellende in de wereld?, denkt 44% weleens.

Ook als het gaat om 'waarheden' die raken aan de mensen om je heen - gaan je niet-christelijke vrienden naar de hemel, is hun geloof ook een weg tot God? - is er minder zekerheid. 61% gelooft dat mensen die Jezus resoluut afwijzen, de hel wacht, maar 21% twijfelt daaraan (grafiek 10). 79% procent gelooft dat Jezus de enige weg tot eeuwig leven met God is, maar 16% betwijfelt dat.

Uit een vergelijking tussen verschillende leeftijdsgroepen blijkt dat twijfel per leeftijd verschilt. Het zijn vooral de dertigers (28-40 jaar) voor wie twijfel een punt is: over de gehele linie twijfelen zij meer dan het gemiddelde. De veertigers (40-55 jaar) zijn juist zekerder van hun zaak: bij hen is twijfel minder aanwezig dan gemiddeld.

'Jezus is God.'

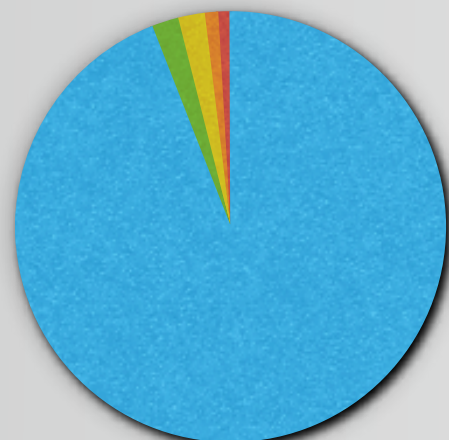

5.

- Ja, ik geloof in de drie-enige God. (91%)
- Ik twijfel weleens of je Jezus zonder meer 'God' kunt noemen. (4%)
- Ik geloof zeker dat Jezus een unieke relatie tot God had, maar ik betwijfel sterk of Hij 'God' was. (2%)
- Dat geloof ik niet. (1%)
- Anders. (2%)

over Jezus

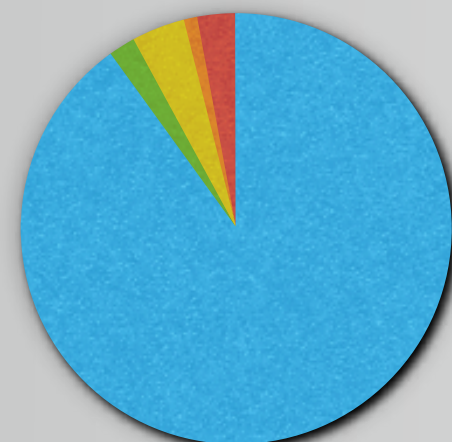
'Jezus is lichamenlijk uit de dood opgestaan.'

6.

- Ja, ik geloof in een lichamenlijke opstanding van Jezus. (94%)
- Dat betwijfel ik soms. (2%)
- Dat betwijfel ik vaak. Moeten we het wel zo letterlijk lezen? (2%)
- Dat geloof ik niet. (1%)
- Anders. (1%)

'Met zijn dood aan het kruis droeg Jezus de straf op onze zonde.'

7.

- Ja, ik geloof dat Jezus de straf droeg die wij verdienen. (90%)
- Dat betwijfel ik soms. (2%)
- Dat betwijfel ik vaak, stierf Jezus echt als 'straf'? (5%)
- Dat geloof ik niet. (1%)
- Anders. (2%)

Problematisch?

Is twijfel hiermee een groot probleem voor mensen? Dat niet meteen. Van degenen die (weleens) twijfelen aan de 'klassieke kernpunten van het geloof' – 63% van de ondervraagden – zou slechts 1 op de 6 graag zekerder zijn van zijn geloof (grafiek 2). Eenderde van de twijfelaars vindt zijn twijfel soms een probleem, maar geen groot probleem. De rest (de helft) van de twijfelaars ziet twijfel als vormend voor zijn of haar geloof – een positief iets dus. Maar als we kijken naar de redenen voor twijfel, blijken het wel vaak ingrijpende gebeurtenissen te zijn die mensen aan het twijfelen brengen over God. Ook het (wan)gedrag van christenen of de kerk maakt een deel van de mensen aan het twijfelen. Dat zijn geen zaken die je lichtvoetig aan de kant schuift.

Is de kerk er voor mensen die hun geloof zien wankelen? Ja, zegt 23% (grafiek 16). Enigszins, zegt een derde. En in 4% van de gevallen zitten mensen in een kerk waar twijfel echt taboe is. Maar de kerk kán veel betekenen. We kregen tientallen tips van deelnemers (zie pagina 33), met als gemene deler dat de kerk een veilige plek zou moeten zijn waar je twijfels kunt uiten en verdieping kunt vinden. Voor 40% van de

respondenten is de kerk dat in ieder geval ten dele.

Een punt van aandacht is wellicht ook dat slechts 22% van de respondenten aangeeft dat de leer van zijn kerk volledig overeenkomt met dat wat hij gelooft. Bij 62% is dat grotendeels het geval, bij 10% voor een klein deel of helemaal niet.

Resumé

Verregaande conclusies vallen er niet te trekken uit de enquête van *cv•koers*: dat zou vragen om een diepgaander kwalitatief onderzoek. Maar resumerend kunnen we wel stellen dat twijfel een duidelijk punt van aandacht is voor de kerk – afgaande op de reacties uit de achterban van *cv•koers* dan. Niet zozeer omdat men af zou glijden richting vrijzinnig. Daar lijkt vooralsnog geen sprake van – al lopen vooral veertigminners soms wel stevig tegen apologetische vragen aan. Maar vooral omdat veel mensen aangeven dat twijfel een punt is in de beléving van hun geloof – wat we met de kerk belijden, is niet altijd wat we met het hart beleven. Daar valt iets te winnen, maar niet met pasklare antwoorden.

Wat heeft je aan het twijfelen gebracht?

Wat brengt mensen aan het twijfelen over hun geloof? Deelnemers gaven **honderden redenen**. Een greep uit de reacties.

- „Mijn filosofische instelling, en mijn drang om overal een verklaring voor te hebben.”
- „Veel christenen brengen niet in praktijk wat ze zeggen. Mooie woorden leiden nauwelijks tot mooie daden.”
- „Discussies met andersdenkenden die goede argumenten opvoerden.”
- „Het leven van alledag, andere godsdiensten.”
- „Ik ben er nooit zeker van of ik erbij hoor.”
- „Lijden in het leven van mensen van wie ik houd.”
- „De liefdeloosheid die er soms is onder christenen.”
- „Mijn eigen gedrag. Waarom lijkt ik niet veel meer op de Here Jezus?”
- „Dat ik zo weinig van God ervaar.”
- „Het overlijden van een naast familielid.”
- „De ervaring dat een van onze kinderen wegdwaalde van het geloof.”
- „De noodzaak binnen onze kerk om het scheppingsverhaal geschiedkundig te laten zijn.”
- „Gesprekken met niet-gelovige collega's.”
- „Mijn studie theologie, waardoor ik op een heel theoretische manier de Bijbel en het geloof ging bekijken.”

5 x gratis boek

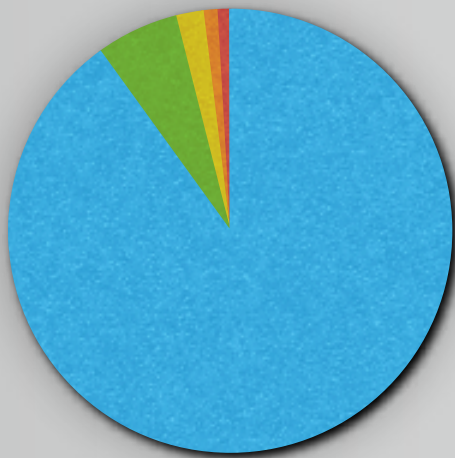
Vorig jaar verscheen de Nederlandse uitgave van het boek *Faith & doubt* van John Ortberg – schrijver, spreker, pastor en twijfelend gelovige. Uitgever Paul Abspoel van Ark Media geeft vijf exemplaren van *Geloof & twijfel* weg aan de lezers van *cv•koers*.

Wil je kans maken op een exemplaar, stuur dan een mailtje naar redactie@cvkoers.nl, met je adres. De eerste vijf inzenders krijgen een boek toegestuurd.

over eeuwigheid & exclusiviteit

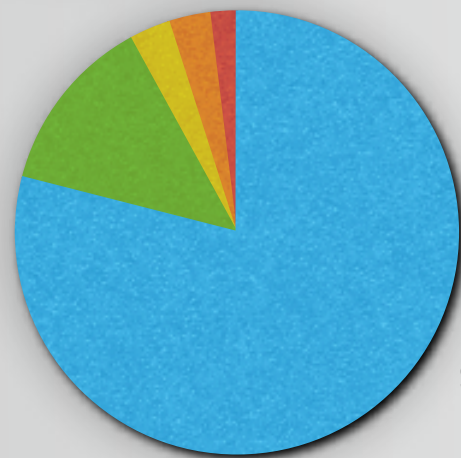
'Na dit aardse leven wacht gelovigen een eeuwig leven.'

8.

- Dat geloof ik. (90%)
- Dat betwijfel ik soms. (6%)
- Dat betwijfel ik vaak. (2%)
- Dat geloof ik niet. (1%)
- Ik weet het niet. (1%)

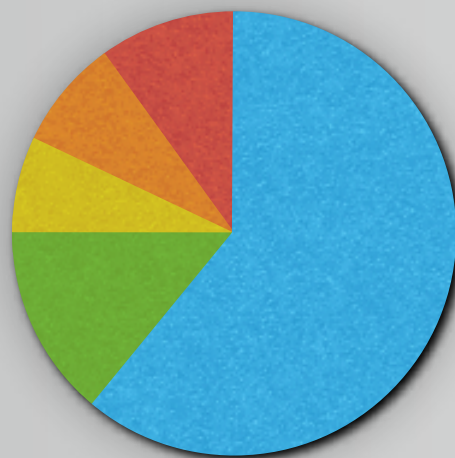
'Er is maar één weg naar een eeuwig leven met God en dat is het geloof in Jezus.'

9.

- Dat geloof ik. (79%)
- Dat betwijfel ik soms. (13%)
- Dat betwijfel ik vaak. (3%)
- Dat geloof ik niet. (3%)
- Ik weet het niet. (2%)

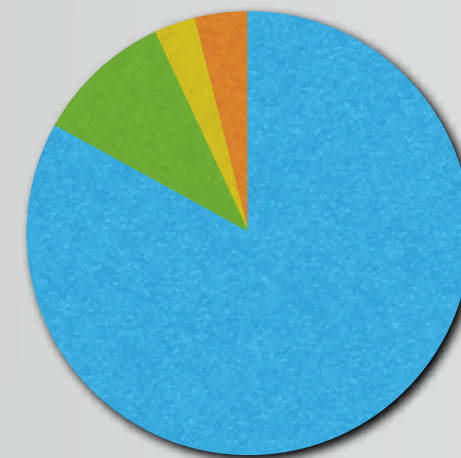
'Mensen die Jezus resoluut afwijzen, wacht de hel.'

10.

- Ja, hoe moeilijk ook, de Bijbel is hier duidelijk over. (61%)
- Dat betwijfel ik soms. (14%)
- Dat betwijfel ik vaak. (7%)
- Nee, dat is niet te rijmen met de liefde en trouw van God. (8%)
- Ik weet het niet. (10%)

'Het christelijk geloof is de enige 'ware' godsdienst.'

11.

- Dat geloof ik. (83%)
- Dat betwijfel ik soms. (10%)
- Dat betwijfel ik vaak. (3%)
- Dat geloof ik niet. (4%)

Wat verstaan we precies onder twijfel, wat is de oorzaak en hoe kun je er als christen en kerk op een zinvolle manier mee omgaan? **Robert Doornenbal reflecteert op de uitslagen** van het cv•koers-onderzoek. „'Ik geloof' wil niet zeggen: ik ben 100% zeker, maar zoiets als: 'Ik geef mij over aan God'.'”

tekst **Robert Doornenbal**, docent aan de Academie voor Theologie van Christelijke Hogeschool Ede.

Twijfel is geen vijand van het geloof

Twijfel over traditionele christelijke geloofsopvattingen lijkt geen groot probleem in de achterban van cv•koers. Maar waar geloof raakt aan beleving en relaties steekt twijfel vaker de kop op. Zoals een respondent schreef: 'Als de Heilige Geest er is, waarom zie ik dan zo weinig verandering, terwijl ik er zo vaak voor bid?' In dit artikel ga ik in op diverse uitingen en belevingen van twijfel die doorklonken in de reacties. Drie vragen komen aan de orde: (1) Wat is twijfel? (2) Wat zijn oorzaken van twijfel? (3) Hoe kun je omgaan met twijfel?

1. Wat is twijfel?

Twijfelen is menselijk. God twijfelt niet, engelen en dieren evenmin. Maar er is geen mens, en dus ook geen gelovige, die nooit twijfelt. C.S. Lewis schreef openhartig: „Nu ik een christen ben geworden heb ik buien waarin mij de

hele zaak erg onwaarschijnlijk lijkt. Maar toen ik atheïst was, had ik buien waarin het christelijk geloof mij angstwekkend waarschijnlijk voorkwam.” Vier eeuwen eerder schreef Calvijn naar aanleiding van de bekende uitroep 'Ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp!' (Marc. 9:24): „Er is wel niemand die niet hetzelfde bij zichzelf ervaart...”

Maar wat is twijfel eigenlijk? Dat is niet zo eenvoudig te zeggen, omdat twijfel veelzijdig, veelvormig en persoonlijk getint is. Niettemin kun je grofweg twee soorten twijfel onderscheiden. In de eerste plaats bestaat er zoiets als **subjectieve twijfel**. Dat kan aan de ene kant twijfel aan jezelf zijn: kan of wil ik dit wel, is dit wel voor mij bedoeld? Of zoals iemand schreef in reactie op de enquête: „Mijn twijfel gaat niet over God of zijn waarheid, maar over mijzelf en mijn kennis daarvan.” Subjectieve twijfel kan zich ook op een ander richten: 'Is God te vertrouwen?', of: 'Is bidden wel zinvol?'

In Genesis 3:1 probeerde de slang als volgt een zaad van twijfel te zaaien: 'God heeft zeker wel gezegd...?' Dikwijls is subjectieve twijfel gerelateerd aan besluiteloosheid (zie Jak. 1:6) of aan aarzeling (zie Mat. 28:17 en Mat. 14:31).

De tweede soort twijfel zou je **cognitieve twijfel** kunnen noemen. Hierin gaat het om vragen als: 'Is de aarde misschien toch veel ouder dan altijd gezegd wordt in mijn gemeente?', of: 'Was deze ervaring een gevolg van psychische processen of was hier de Heilige Geest aan het werk?' De meeste vragen in de enquête onderzochten in hoeverre er sprake was van cognitieve twijfel, maar sommige raakten de eerstgenoemde variant. In het verband van dit artikel zou ik twijfel dan ook willen definiëren als onzekerheid over (aspecten van) de christelijke leer, of iemands persoonlijke relatie hiertoe.

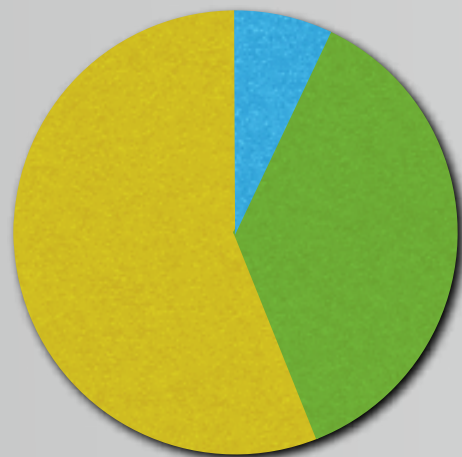
Zinvolle twijfel

Bij alle soorten twijfel gaat het ten

over geloof & beleving

Het is van belang dat de **gemeenschap wordt herontdekt. Niet als vroom ideaal, maar als een geleefde werkelijkheid**

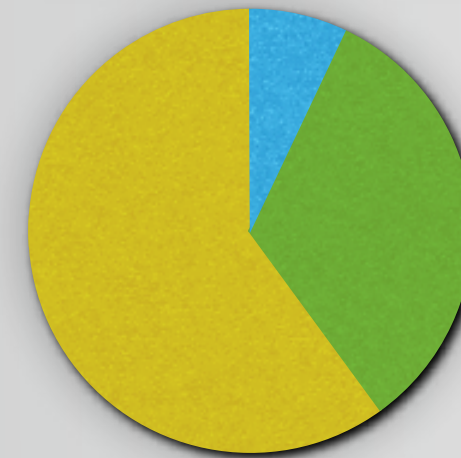
'Ik ervaar een grote kloof tussen dat wat ik geloof en dat wat ik ervaar.'

12.

- Helemaal mee eens. (7%)
- Gedeeltelijk mee eens (37%)
- Niet/nauwelijks mee eens (56%)

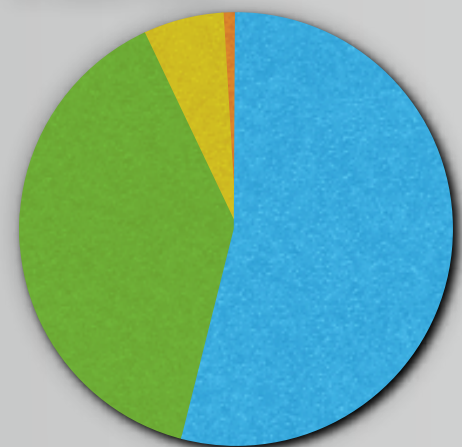
'Een gemis aan ervaring van mijn geloof maakt dat ik twijfel aan (de betrouwbaarheid) van mijn geloof.'

13.

- Helemaal mee eens. (7%)
- Gedeeltelijk mee eens. (33%)
- Niet/nauwelijks mee eens. (60%)

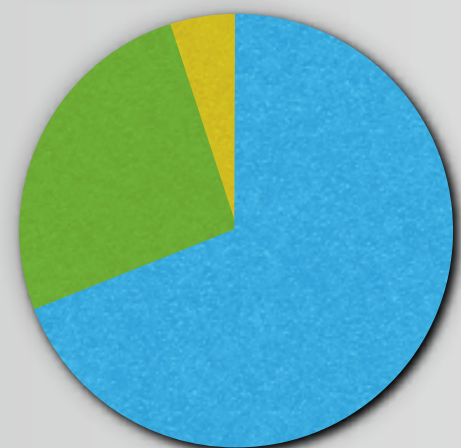
'Misschien is mijn beleving van God en het geloof wel gewoon een 'religieus' gevoel dat niks met God te maken heeft.'

14.

- Natuurlijk niet: de ervaring van God komt van God zelf. (54%)
- Ik vraag me dat weleens af. (39%)
- Ik denk dat regelmatig. Misschien houd ik mezelf wel voor de gek. (6%)
- Inderdaad: ik denk dat religieuze gevoelens uiteindelijk puur psychologisch zijn, en niet 'spiritueel'. (1%)

'Misschien is mijn geloof in God wel een naïeve manier om me staande te houden in deze chaotische wereld.'

15.

- Natuurlijk niet, ik weet zeker dat God er echt is. (69%)
- Ik denk dat weleens: is God er wel écht? (26%)
- Ik vraag me dat regelmatig af: houd ik mezelf niet voor de gek door te geloven? (5%)

diepste om de vraag of een bepaalde relatie echt, betrouwbaar en zinvol is. Twijfel heeft dan ook veel weg van wantrouwen. Vaak gaat twijfel gepaard met onprettige gevoelens van bijvoorbeeld ongedurigheid, onvrede, zorg, of angst. Dit kan een reden zijn waarom christenen het moeilijk vinden om – ook voor zichzelf – toe te geven dat ze twijfelen. Zij voelen wellicht intuïtief aan dat twijfelen op een bepaalde manier risicovol is. Immers, twijfel die op een gegeven moment niet wordt afgelost – of wil worden – door een vorm van 'antwoord', kan leiden tot wat de Deense denker Sören Kierkegaard vertwijfeling noemde: het ophouden met vragen, het loslaten van elke binding, gevoelens van vereenzaming en Godverlatenheid. Wie twijfelt en hier open over is, loopt trouwens nog een ander risico. Namelijk dat hij of zij stuit op onbegrip of veroordeling van de kant van medegevolgen. In sommige kringen is „alleen al een vraag stellen waarbij je impliceert dat je open wilt staan voor andere ideeën taboe”, schreef een respondent. Maar wie twijfel bij zichzelf of anderen niet de ruimte geeft, mist de ervaring dat twijfel op een bepaalde manier zinvol kan zijn. Twijfel kan bijvoorbeeld versterking en onechtheid in je geloof helpen voorkomen. Als je twijfel aanvaardt, en er iets mee doet, dan maakt dit je minder vatbaar voor intolerantie en hardheid (die vaak voortkomt uit 'overschreeuwde' twijfel of angst), of voor bekrompenheid en zelfingenomenheid. Door de twijfel heen kunnen wij komen tot een echter geloof en een dieper begrip van God en onszelf, van onze medemens en van het (geestelijk) leven.

Tegenover twijfel staat trouwens niet een onwrikbare, 'wiskundige' zekerheid, maar het beseft of de ervaring van een werkelijkheid die de vragen en onzekerheden overstijgt – en daarmee relateert, waardoor je er gemakkelijker mee kunt leven. 'Ik geloof' wil niet zeggen: ik ben 100% zeker, maar zo iets als: 'Ik geef mij

over aan God'. Onverschilligheid is de grote vijand van geloof. Twijfel hoeft dat niet te zijn. Misschien is dit ook de ervaring van veel respondenten die aangaven dat ze zo nu en dan twijfelen. Ruim 33% van hen antwoordde twijfel niet als een probleem te zien, maar juist als 'gezond en vormend voor mijn geloof'.

2. Oorzaken van twijfel

Op de vraag 'wat heeft je aan het twijfelen gebracht?' kwamen reacties naar voren die niet alleen heel herkenbaar, maar soms ronduit aangrijpend zijn om te lezen. Misschien is het goed om dat even van tevoren te melden, voordat ik hier een wat 'zakelijke' bespreking geef. De meeste voedingsbronnen van twijfel vallen in drie hoofdcategorieën: (1) wetenschap/kennis; (2) contacten; (3) negatieve ervaringen. Hieronder volgt een bloemlezing aan reacties.

Wetenschap & kennis

„Is het positieve effect van geloven niet psychologisch te verklaren?”, vraagt een respondent zich af. Een ander schrijft dat hij of zij tot de ontdekking is gekomen dat spirituele ervaringen bij elk geloof voorkomen. „Dit zorgde ervoor dat ik twijfelde aan de waarheid van mijn eigen ervaringen en geloof.” Weer een ander maakte kennis met de projectietheorie: „Het feit dat je het geloof in God en alles wat daarbij hoort kunt beschouwen als een menselijk verzinsel om alle existentiële vragen van de mens te beantwoorden.” Een eerste thema is derhalve dat van **psychologie en geloof**.

Een tweede heeft betrekking op **geloof en natuurwetenschappen**, zo blijkt uit meerdere reacties. „Iets lijkt een wonder totdat de wetenschap het verklaren kan”, reageert iemand. „Na een verdieping in de evolutietheorie ben ik ervan overtuigd dat God de wereld niet in zeven dagen heeft geschapen”, schrijft een ander.

Dit inzicht bracht hem (of haar) – naast verdieping en verwondering over de schepping – ook „steeds meer vragen over andere verhalen/passages uit de Bijbel en de interpretatie die wij als christenen daaraan geven”.

Een derde thema betreft **vragen over de Bijbel**. Vaak gaat het hier om vragen rondom bijvoorbeeld 'grof geweld en haat in het Oude Testament', '(schijnbare) tegenstrijdigheden in de Bijbel', of om kwesties als 'alle dieren passen nooit in die ark'. Soms komen hier vraagtekens over de geloofsleer bij, met name de uitverkiezingsleer: hoe bijbels is die eigenlijk? Het feit dat er zo veel verschillende interpretaties van dezelfde Bijbel bestaan – ook onder 'geestelijke leidslieden' – wordt ook regelmatig genoemd als bijdragend tot twijfel.

Contacten

„Voor mijn werk ben ik veel in Aziatische en Afrikaanse landen geweest”, opent een

De C van Christelijk

Neem nu een proefabonnement op het Nederlands Dagblad.

■ Drie weken

■ Zes euro

Ga naar nd.nl

Nu ook als app

nd © DE KRANT MET DE C

Je huis wordt een jungle!

MET DE KIDS- EN JONGERENCLUBS VAN HET WERELD NATUUR FONDS

WWW.WNF.NL/KINDEREN

respondent. Hij vervolgt: „Wie zijn wij om te denken dat we de waarheid in pacht hebben als er miljoenen Indiërs iets anders geloven?” Een ander noemt „herkenning van echte spiritualiteit bij mensen in verschillende denominaties/culturen”; weer een ander „gesprekken met joden”, of „liefde voor iemand van hetzelfde geslacht”. In de reacties worden nog veel meer contacten genoemd die twijfel hebben opgeroepen, zoals die met ‘militante atheïsten’, moslims, niet-gelovigen, collega’s op het werk, andersdenkenden ‘die toch goed leven’ of simpelweg ‘mensen uit de grote stad’.

Negatieve ervaringen

Diverse respondenten zeggen ook dat ze niets ervaren van God in het leven van alledag. Dit zou je een negatieve ervaring kunnen noemen in de zin van **afwezigheid van ervaring**. Anderen hebben negatieve ervaringen met hun eigen **zondigheid**, die maar niet doorbroken lijkt te kunnen worden, ondanks gebeden. Daarnaast hebben veel reacties betrekking op **negatieve ervaringen met kerken** (bijvoorbeeld ‘wetticisme en doemprediking’) en **christenen** (bijvoorbeeld ‘het fanatisme waarmee ze elkaar dwarszitten’). Een laatste categorie is die van tragische gebeurtenissen. Wat sommige respondenten hebben meegemaakt, is dermate ingrijpend en pijnlijk dat ik het bijna als bot ervaar om hierover te schrijven. Iemand geeft aan: „De zelfmoord van mijn broer

heeft twijfels gegeven over Gods betrouwbaarheid.” Een ander noemt „het niet genezen van een vriend”, of het overlijden van een moeder van jonge kinderen. „De gevolgen van het wegvallen van echtgenote en moeder waren voor het gezin werkelijk rampzalig”, lezen we. „Ik kan niet begrijpen dat God dit ‘beter’ vond.” Anderen vertellen eveneens over ziekten, rampen, ongewenste kinderloosheid of tragische sterfgevallen in hun directe omgeving, en voegen hieraan toe: ik heb God hierin niet ervaren. En wat zal er zijn omgegaan in degene die dit schreef: „Op wat voor manier is God aanwezig bij/na het overlijden van een kind?”

3. Hoe kun je omgaan met twijfel?

We kregen tientallen suggesties voor kerken over hoe zij om kunnen gaan met twijfel. Die vallen binnen twee categorieën: **bied ruimte en geef passend en gedegen onderwijs**. Ruimte bieden aan twijfel in de gemeente betekent vooral dat er meer aandacht aan moet worden gegeven. „Ik ben bepaald niet de enige die zwaar twijfelt”, schreef iemand, „maar het gaat er nooit over.” Daarnaast willen mensen graag dat het gesprek over twijfel zó wordt gevoerd dat het zelf ook ‘ruimte’ biedt. Hier vallen termen als veiligheid, minder stellig of opdringerig op elkaar reageren, niet oordelen, „afstappen van de hang naar een volledig sluitend systeem van waarheden”, en „twijfel als

„Ik ben bepaald niet de enige die zwaar twijfelt, maar het gaat er in de kerk nooit over”

groeimogelijkheid zien” in plaats van als zwakte. Het accepteren dat mensen verschillen in de manier waarop ze geloven, wordt soms ook genoemd. Naast ruimte voor eerlijke gesprekken vragen respondenten om gedegen onderwijs. De wens is dat in prediking en bijbeluitleg serieuze vragen aan de orde komen. Daarnaast verlangt iemand naar „een kring waar ik echt gevoed zou kunnen worden”, en wordt er gewezen op het belang van apologetische literatuur.

Doordachte antwoorden

De uitdaging voor kerken en christenen rondom het thema twijfel liggen mijns inziens op drie vlakken. Ten eerste is er meer gerichte aandacht nodig voor **vragen van intellectuele**

aard waar mensen tegenaan lopen en die cognitieve twijfel in de hand werken. Deze vragen zijn complex en verdienen een doordacht antwoord. Hier komt de apologetiek (geloofsverantwoording) in het vizier. Ten tweede is het van belang dat de **dimensie van gemeenschap** wordt herontdekt. Niet als vroom ideaal, maar als een geleefde werkelijkheid. Hierin draait het onder meer om eerlijkheid, openheid, kwetsbaarheid, luisteren, dienstbaarheid en veiligheid. In zo’n context kunnen christenen elkaar helpen om te gaan met hun (subjectieve) twijfel. Ten derde beluister ik een behoefte aan **betekenis en zingeving**, met name bij hen van wie de twijfels zijn gevoed door negatieve ervaringen zoals eerder beschreven. Naast bepaalde bijbelgedeelten kunnen kunst en literatuur hierin herkenning en glimpen van hoop bieden. Heel belangrijk is ook dat medegelovigen met fijngevoeligheid en liefde betrokken zijn bij hen die lijden of rouwen, of bij hen die God niet ervaren. Zij moeten erkend worden in hun leed – ‘vriend en metgezel’ hebben, zoals het wordt genoemd in Psalm 88. Opdat hun de diepste pijn bespaard blijft die daar ook beschreven staat: ‘Waarom, o Here, verstoot Gij mij? ... Mijn bekenden zijn een en al duisternis.’

Robert Doornenbal werkte mee aan de recent verschenen bundel *Verantwoorde hoop – Apologetische thema’s*, onder redactie van Jan Hoek.

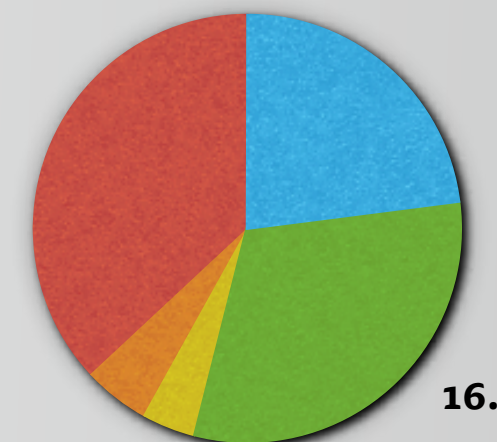
over twijfel & de kerk

10 tips

cv•koers vroeg geënquêteerden wat hun kerk betekent – of zou kunnen betekenen – voor twijfelende gelovigen. Tien punten die lezers zelf aandragen:

1. **Verzwijg het onderwerp niet.** Breng geloofstwijfel ter sprake in preken, huisbezoeken en bijbelkringen.
2. **Creëer veilige plaatsen** waar mensen hun twijfels kunnen uiten, zonder dat ze meteen bestookt worden met antwoorden.
3. Luister en maak ruimte voor de **persoonlijke verhalen** van mensen.
4. Laat als kerk merken dat je een **visie hebt op wetenschap en cultuur** – en de vragen die ze oproepen.
5. Geef gemeenteleden **zinvolle boekentips**.
6. **Werk aan goed geloofsonderwijs:** diepgaand, praktisch én doorleefd.
7. **Bied cursussen aan** over geloof – zoals de Alpha-cursus – en apologetiek.
8. Maak ruimte voor **nazorg direct na de diensten**, zodat mensen hun vragen kwijt kunnen.
9. Durf mensen **vrij te laten** in hun zoektocht – maar laat ze niet los.
10. **Wees er voor elkaar:** deel je leven eerlijk, open en oprecht met elkaar.

Voel je je vrij om (geloofs)twijfels te uiten in de kerk die je bezoekt?

- Ja. (23%)
- Enigszins. (32%)
- Nee, twijfel is echt een taboe in mijn kerk. (4%)
- Anders. (5%)
- Twijfel over de klassieke kernpunten van het geloof speelt voor mij geen rol. (37%)